

Jana Dudová

Ochrana kulturního dědictví

Prameny právní úpravy

- **LZPS** čl. 11/4, **NOZ**, **StZ**, Změnový zákon k NOZ 303/2013 Sb.
- **Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči**
- **Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy**
- **Zákon č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků**
- **Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty**
- **zákon č. 214/2002 Sb., o vyvozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství**
- **Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví z r. 1972 (č. 159/1991 Sb. zák.)**
- **Úmluva UNESCO o opatřeních k zákazu a zamezení nedovolenému dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (1970)**
- **Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (č. 99/2000 Sbírky mezinárodních smluv)**
- **Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy (č. 73/2000 Sbírky mezinárodních smluv)**
- **Evropská úmluva o krajině (č. 13/2005 Sbírky mezinárodních smluv)...**

UNESCO

Seznam světového dědictví

Na základě čl. 4 a 5 Úmluvy o ochraně kulturního a přírodního dědictví se každý smluvní stát zavazuje k povinnosti zabezpečit označení, ochranu, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím světové kulturní a přírodní dědictví (definice v čl. 1 a 2 Úmluvy), které se nachází na jeho území

UNESCO památky v ČR

- Český Krumlov – hist. centrum (1992)
- Telč – hist. centrum (1992)
- Praha- hist. centrum (1992)
- Žďár n. Sázavou – Poutní kostel sv. J. Nepomuckého na Zelené hoře (1994)
- Kutná Hora – hist. centrum, Chrám sv. Barbory, Katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci (1995)
- Lednicko-valtický areál (1996)
- Holašovice – Vesnická rezervace (1998)
- Kroměříž – zahrady a zámek (1998)
- Litomyšl – zámek a zámecký areál (1999)
- Olomouc – Sloup Nejsvětější Trojice (2000)
- Brno – Vila Tugendhat (2002)
- Třebíč – Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa (2003)

UNESCO památky nehmotné v ČR

- Slovácký verbuňk (2005)
- Sokolnictví (2010)
- Masopust (2010)
- Jízda králů (2011)
- Loutkářství (2016)
- Modrotisk (2018)

Ochrana přírodního dědictví UNESCO

- **Světová síť geoparků**

– v ČR **Český ráj**

(jako první v Evropě zapsán do seznamu)

Základní pojmy

- Kulturní dědictví
- Kulturní památka
- Národní kulturní památka
- Památková rezervace
- Památková zóna
- Památková péče

Kulturní dědictví

- Kulturní dědictví: materiální a nemateriální.
- Nemateriální dědictví zahrnuje vše, co nemá hmotnou podstatu, předává se z generace na generaci a může se měnit v závislosti na vnějším prostředí. Řadí se sem myšlenky, rčení, přísloví, citáty, interpretační umění (hudba), společenské zvyklosti, tradice, zvyky, vědomosti a zkušenosti a dovednosti v tradičních řemeslech.
- Materiální kulturní dědictví zahrnuje památky a jiné hmotné výtvořy člověka. Patří sem architektura, sochařství, malířství a grafika, užité umění (např. keramika či sklářství), nebo také literární díla, oblečení, vynálezy či pokrmy.
- Nejvýznamnější památky kulturního dědictví se zařazují na seznam světového dědictví UNESCO.

Nemateriální kulturní dědictví

- Na 32. zasedání Generální konference UNESCO byla dne 17. října 2003 přijata konsensem **Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví**. ČR je smluvní stranou od r. 2009
- Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva
- Seznam nemateriálního kulturního dědictví vyžadujícího naléhavě zachování
- V ČR zřízení krajských seznamů. Zapsáním nemateriálního statku na Krajský seznam získají nositelé statku prestižní ocenění o udržování lidové kultury v regionu.
- Vláda České republiky v roce 2003 schválila **Koncepci účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice**. Na jejím vypracování se vedle Národního ústavu lidové kultury a Ministerstva kultury České republiky podílela řada odborníků z různých institucí a úřadů.

Kulturní památka

- Movitá a nemovitá věc, která je za kulturní památku prohlášena ministerstvem kultury
- Významné doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka pro hodnoty historické, umělecké, vědecké a technické
- Přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem

http://pamatky.praha.eu/public/90/be/26/1135532_351333_prirucka_vlastnika_kulturni_pamatky.pdf

Kategorizace kulturních památek

- **Movité:** díla starého malířství, sochařství a uměleckých řemesel, tvůrčí soubory vybavení především na hradech, v zámcích a církevních stavbách, předměty venkovské hmotné kultury, historické knihovny, strojní zařízení ve starých továrnách...

Kategorizace kulturních památek

- **Nemovité:** hrady a jejich zříceniny, zámky, tvrze, kostely, kláštery, kapličky, stavby lidové architektury a zemědělské usedlosti, městské obytné domy a paláce, radnice, městská opevnění a jejich dochované části (hradby a brány), staré továrny, historické zahrady a parky, pozemky s významnými archeologickými nálezy...

Prohlášení věci za KP

- Vyhláší Ministerstvo kultury
- Vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- Písemné vyrozumění vlastníka věci o podání návrhu na prohlášení věci za KP nebo o tom, že hodlá věc prohlásit za KP z vlastního podnětu a umožní mu se k návrhu nebo podnětu vyjádřit

Památkový zákon (PZ) a OZ

- Pro oblast památkové péče jako veřejného práva je stanovena zvláštní úprava oproti OZ,
- PZ opouští koncept, že kulturní památkou může být výlučně věc v právním smyslu – kulturní památkou je věc movitá, věc nemovitá, stavba, pozemek bez stavby,
- Změna je promítnuta v terminologii celého zákona.

PZ a OZ

Je možné i nadále za kulturní památky prohlašovat samostatně stavby i pozemky

- např. kaple bez pozemku (§ 2 odst. 2 PZ),
- např. zámecký park bez panelového domu (§ 3 odst. 4 PZ).
- rozsudek Nejvyššího správního soudu
sp. zn. As 93/2008-95: zřícenina hradu je či není součástí pozemku?

Vyrozumění o prohlášení věci za KP

- Od okamžiku vyrozumění do rozhodnutí MK je **vlastník povinen chránit věc** před poškozením, zničením nebo odcizením a oznámit MK každou změnu (zamýšlenou i uskutečněnou) vlastnictví, správy nebo užívání
- O prohlášení věci za KP **vyrozumí písemně MK** vlastníka věci, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a odbornou organizaci státní památkové péče. Vyrozumí je i tehdy, jestliže věc nebyla prohlášena za KP

Zrušení prohlášení věci za KP

- Rozhodnutí o prohlášení věci za KP může být zrušeno (ne NKP)
- Z mimořádně závažných důvodů může MK prohlášení věci za KP zrušit
- Na základě žádosti vlastníka KP nebo organizace, jestliže prokáže právní zájem
- Z vlastního podnětu
- Před zrušením si vyžádá vyjádření krajského úřadu a obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- **nový § 7a PZ** - Ministerstvo kultury může **na žádost** vlastníka stavby, která vznikla následně na nemovitosti již chráněné jako kulturní památka, nebo **z moci úřední** rozhodnout, že tato stavba není kulturní památkou.

Národní kulturní památka

- KP, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa
- Např. Pražský hrad, české korunovační klenoty, hrad Karlštejn, zámek Český Krumlov, hora Říp s rotundou sv. Jiří, slovanské hradiště v Mikulčicích, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově p. Radhoštěm, kamenouhelný důl Michal v Ostravě...

Prohlášení věci za NKP

- Nařízením vlády
- Publikace ve Sbírce zákonů
- Vláda může stanovit podmínky jejich ochrany

Plošná ochrana KP

- Památkové rezervace (městské, vesnické)
- Památkové zóny
- Krajinné památkové zóny
- Ochranná pásma KP

Památkové rezervace (PR)

- Území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých KP či archeologických nálezů
- Vláda prohlašuje nařízením

Památkové zóny (PZ)

- Území sídelního útvaru nebo jeho části s **menším počtem** kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, která vykazují významné kulturní hodnoty
- MK může po projednání s orgány kraje v přenesené působnosti prohlásit takové území vyhláškou za PZ
- **Plány ochrany PZ a PR: Krajský úřad po projednání s ministerstvem kultury, orgánem územního plánování a příslušnou obcí jako dotčenými orgány může vydat opatření obecné povahy**

Evidence kulturních památek

- KP a NKP jsou evidovány v **Ústředním seznamu kulturních památek**
- Seznam vede Národní památkový ústav v Praze
- Funkce seznamu: evidenční a informační

Ústřední seznam KP

- Seznam kulturních památek
- Seznam národních kulturních památek
- Seznam památkových rezervací
- Seznam památkových zón
- Seznam ochranných pásem
- Seznam světového dědictví na území ČR

Ostatní evidence

- Samostatná evidence archeologických nálezů AÚ AV ČR
- Seznamy KP v územních obvodech krajů a obcí s rozšířenou působností
- Přesná evidence v katastru nemovitostí

Ochrana kulturního dědictví

- Státní památková péče
- Ochrana v rámci UNESCO
- Ochrana předmětů kulturní hodnoty
- Archeologické nálezy
- Muzea a galerie
- Ochrana kulturní krajiny (Národní památkový ústav a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2011 smlouva o vzájemné spolupráci, naplňování Evropské úmluvy o krajině).

Ochrana kulturního dědictví: činnosti

- Evidence, dokumentace, studium, hodnocení KP, konzervace, obnova
- Vědecká, publikační, propagační, , popularizační a výchovná
- Zpřístupnění veřejnosti: kontakt veřejnosti s KP
- Normotvorná

Předkupní právo státu

§ 13 odst. 1 PZ

Vlastník kulturní památky je povinen v případě zamýšleného prodeje (úplatného převodu vlastnictví) kulturní památky, jde-li o movitou kulturní památku nebo jde-li o národní kulturní památku, ji přednostně nabídnout ministerstvu kultury ke koupi (úplatnému nabytí do státního vlastnictví), s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky; je-li národní kulturní památkou pouze stavba, která není samostatnou věcí, vztahuje se právo státu na přednostní koupi na (celou) nemovitost, již je národní kulturní památka součástí.

Řeší nabývání celé věci v právním slova smyslu nejen stavby, která je prohlášena nemovitou národní kulturní památkou, ale i pozemku, jehož je dle soukromého práva součástí.

Předkupní právo dle OZ

- **§ 3056 OZ: Pokud se stavba (KP) nestala součástí pozemku, má vlastník stavby předkupní právo k pozemku a vlastník pozemku předkupní právo ke stavbě.**

-

Organizační zabezpečení

- Ministerstvo kultury
- Památková inspekce
- Krajské úřady
- Obecní úřad obce s rozšířenou působností
- Celní úřady
- Kraje
- Obce
- Komise státní památkové péče
- Konzervátor státní památkové péče (§ 31 PZ podle potřeby)

Odborná organizace státní památkové péče

- **Národní památkový ústav**

Ministerstvo kultury

- **Zpracovává prognózy, koncepce, návrhy dlouhodobých výhledů rozvoje**
- **Sestavuje, vyhlašuje a provádí programy kompletní péče o KP**
- **Uplatňuje stanoviska k politice územního rozvoje**
- **Usměrňuje využívání NKP a KP**
- **Zřizuje jako svůj odborný poradní orgán vědeckou radu pro státní památkovou péči**
- **Spolupracuje s MŠMT a VŠ při vzdělávání pracovníků**

Památková inspekce

- Specializovaný kontrolní orgán
- Zřizovaný MK
- Vykonává ústřední dozor
- Dozírá na zabezpečování komplexní péče o KP
- Dohlíží na dodržování rozhodnutí orgánů SPP k zajištění péče o KP a jak vlastníci KP plní povinnosti
- Provádí rozbor stavu SPP a navrhuje opatření

Krajský úřad (přenesená působnost)

- Úkoly orgánů SPP pro NKP, pokud nepřísluší MK nebo vládě
- Dozírá na dodržování zákona o státní památkové péči
- Uplatňuje stanoviska k územně plánovací dokumentaci pro území, v němž se nachází památková zóna nebo nemovitá NKP
- Je dotčeným orgánem k zabezpečení nepředvídaných nálezů
- Jako dotčený orgán vydává na návrh nebo z vlastního podnětu závazné stanovisko a poskytuje další podklady do řízení vedených jinými správními úřady
- Dozor při obnově NKP
- Kraj může vydat v dohodě s ministerstvem kultury nařízením kraje plán území s archeologickými nálezy v kraji nebo ve vymezené části kraje, ve kterém se vyznačí území, na nichž se vyskytují nebo se mohou odůvodněně vyskytovat archeologické nálezy, a který slouží pro zabezpečení archeologického dědictví

Kraj

- Schvalování koncepce podpory SPP v kraji v souladu s koncepcí rozvoje SPP v ČR, po projednání s MK
- Schvalování návrhů dlouhodobých, střednědobých a prováděcích plánů a programů zachování a obnovy KP v kraji
- Využití KP v kraji

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- Výkon a organizace SPP ve správním obvodu v souladu s koncepcí rozvoje SPP v ČR
- Vydává jako dotčený orgán na návrh nebo z vlastního podnětu závazné stanovisko a poskytuje další podklady pro řízení vedená jinými úřady
- Uplatňuje stanovisko k územně plánovací dokumentaci

Obec

- Péče o KP v místě
- Kontrola plnění zákonných povinností vlastníky KP
- Vychází z odborných vyjádření odborné organizace PP

Ekonomické nástroje

- **MK: příspěvky ze státního rozpočtu -**
 - Program záchrany architektonického dědictví,
 - Program regenerace městských památkových rezervací a zón,
 - Program podpor a záchranných archeologických výzkumů,
 - Program podpory památek **UNESCO**,
 - Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny...

Ekonomické nástroje

- **Daňové úlevy:**
 - **Osvobození od daně ze staveb**
 - a) podle § 9 odst. I písm. p) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti (na 8 let po vydání st. povolení)
 - b) podle § 9 odst. I písm. k) citovaného zákona jsou od daně ze staveb osvobozeny stavby – kulturní památky, ve vlastnictví právnických a fyzických osob, které jsou zpřístupněny z výchovně vzdělávacích důvodů.
 - **Osvobození od daně z pozemků**
 - a) podle § 4 odst. I písm. g) zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí (poz. tvořící jeden funkční celek se stavbou – zpřístupněnou KP) ...

Sankce

- Odpovědnostní vztahy dle památkového zákona – sankce za jiné správní delikty i přestupky až do výše 4 mil. Kč
- Odpovědnostní vztahy dle stavebního zákona
- Srov. např. odpovědnost za porušení povinností u předvídaných i nepředvídatelných archeologických nálezů dle § 22, 23 PZ a § 176 StZ

Odpovědnostní vztahy

- Správněprávní
- Trestněprávní
- Občanskoprávní

§ I odst. I OZ - Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je **nezávislé na uplatňování práva veřejného.**

EÚOLP

"Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.

Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s veřejným zájmem..."

-
- **Věc Beyeler proti Itálii: Vykonání předkupního práva Ministerstvem pro kulturní dědictví nepochybně bylo zasahováním do práva na pokojné užívání majetku.**
 - **Zásah musí zajistit "spravedlivou rovnováhu" mezi požadavky obecného zájmu společnosti a imperativy ochrany základních práv jednotlivce.**
 - **Pouze tehdy, pokud inkriminované zasahování respektovalo princip zákonnosti a nebylo svévolné“.**
 - **Ve vztahu k otázce obecného zájmu je veřejná moc povinna reagovat včas, korektně a s co největší koherencí.**

Střet zájmů – praktický příklad

Lednicko-valtický areál:

- Ochrana památných stromů
- Ochrana zvláště chráněného živočicha
- Ochrana veřejného zdraví, bezpečnosti a majetku